

**NATURENS
RIGE**

Lønborg landbrugsflade

Område 5

Område 5

Lønborg Landbrugsflade

Område 5

Landskabets kendetegn

Lønborg Landbrugsflade er et landbrugslandskab med små terrænlavninger, som løber på tværs af et fladt terræn (billede 1).

Opdyrkning og tilplantning af heden samt afvanding af lavbundsområder er en del af landskabsområdet. Et større tidligere marskområde er drænet og opdyrket ved Sønder Bork Mærskenge (billede 3), mens et større hedeområde, Lønborg Hede, ligger tilbage som en reference til landskabet inden opdyrkningen.

Bebyggelsen ligger som spredte gårde og landsbyer langs vejene. Landskabsområdet rummer flere små til middelstore plantager samt hegn, der ligger i en parallel struktur (billede 2).

Kombinationen af mange bevoksninger og det flade lavtliggende terræn begrænser udsigterne på tværs af landskabsområdet og skaber lukkede landskabsrum.

Landskabsværdierne findes i heden, marskkarakteren og en række særlige kulturmiljøer. Ved Ringkøbing Fjord og Skjern Enge Deltalandskab er der særlige udsigter.

Landskabsområdet rummer flere tekniske anlæg, som kun lokalt påvirker landskabet visuelt, idet hegn og anden bevoksning medvirker til at skjule tekniske anlæg (billede 1 og 2).

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den sydlige del af kommunen og omfatter et fladt landskab med dyrkede marker.

Den nordvestlige afgrænsning er lagt, hvor landskabet på den ene side åbner op mod vest og er præget af sommerhusområder og dermed er orienteret mod Ringkøbing Fjord, og på den anden side mod øst er lukket af bevoksning og præget af landbrug.

Mod nord skaber *Skjern Enge Deltalandskab* en naturlig grænse, der er et lavtliggende og sparsomt bevokset engareal, hvorimod dette landskabsområde er svagt hævet med dyrkede marker og bevoksning. Den østlige afgrænsning følger overgangen til et mere småbakket og hævet terræn på *Varde Bakkeø* og landskabsområdet *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*.

Udsigt til Vostrup Plantage over det flade terræn (billede 1).

Udsigt nordøst for Hemmet over dyrkede marker mod vindmøllerne ved Lønborg Hede (billede 2).

Udsigt over Sønder Bork Mærskenge (billede 3).

Signaturforklaring

	Karakterområde		Kommunegrænse
	Delområde		Billedereferencer

Anbefalinger

Input til håndtering af landskabshensyn og landskabskarakter

Det flade terræn med dyrkede marker og bevoksning i form af plantage og hegn er bærende karaktertræk. Her ses dyrkede marker nær Hemmet Bæk.

Landskabskarakteren

Det er væsentligt, at både de geologiske og kulturhistoriske karaktertræk i landskabsområdet fortsat tydeligt kan aflæses. Karaktertrækkene, som bør understøttes, er det særligt lavtliggende og flade terræn, hede, bebyggelsesstrukturene langs veje samt dyrkede marker afgrænset af hegn og plantager.

Det er væsentligt, at de *særlige udsigter* friholdes for ændringer/tiltag, som kan begrænse udsigterne og *oplevelsesværdierne* både i dette landskabsområde og i de omgivende landskabsområder.

Endelig er det væsentligt, at Sønder Bork Mærskenges geologiske fortælling som tidligere marsk fortsat kan aflæses.

Skovrejsning

Landskabsområdet har kapacitet til mere skov, hvis det understøtter den eksisterende karakter. Skov kan indpasses i små til middelstore enheder, men bør ikke sløre oplevelsen af hede eller de særlige oplevelsesværdier og udsigter, herunder kulturmiljøer (se s. 165). Det er væsentligt, at ny skov ikke slører oplevelsen af de geologiske strukturer og kulturhistoriske karaktertræk i Sønder Bork Mærskenge.

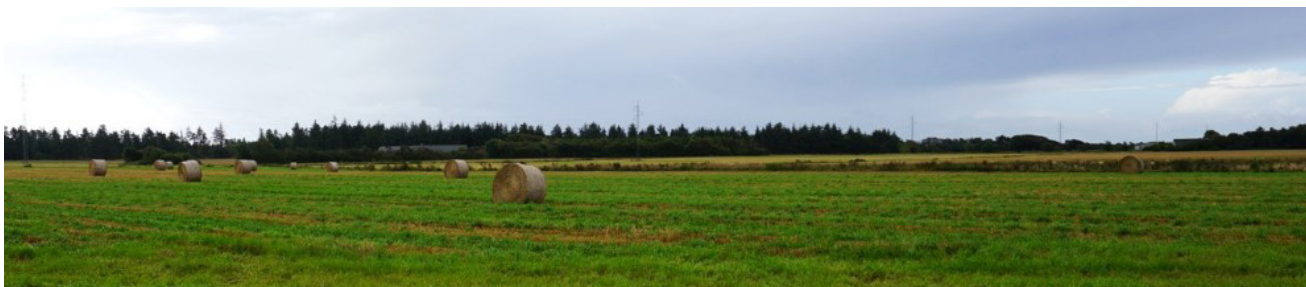
Ny skov kan medvirke til at skabe en grøn overgang mellem by og landskab samt tekniske anlæg, så bebyggelse og anlæg ikke er fremtrædende i landskabsbilledet.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabsområdet har kapacitet til indpasning af landbrugsbyggeri i middelstor skala.

Det er væsentligt, at der tages hensyn til den samlede bygningsmasses visuelle udtryk, og at nyt byggeri tilpasses det eksisterende, så byggeriet fremstår ensartet og harmonisk i landskabsbilledet. Landbrugsbyggeriet kan også afskærmes af bevoksning og holdes under bevoksningshøjde, hvor hegn og andre småbevoksninger er en del af den omkringliggende karakter.

Der bør ikke etableres markant byggeri i områderne mod *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Skjern Enge*

Landskabet fremstår med middelstore marker og bebyggelse helt eller delvist skjult af bevoksning.

Deltalandskab. Det kan sløre udsigterne og ændre den ellers åbne karakter, som er friholdt for markant landbrugsbyggeri.

I terrænlavningerne bør landbrugsbyggeri være i lille skala.

Hvor hede, plantage og marsk præger landskabet, bør der ikke opføres byggeri. Det er ikke foreneligt med de visuelle sammenhænge og det åbne bebyggelsesfrie landskab.

Byrand

Der kan ske byvækst i landskabsområdet, men byranden må ikke fremstå markant i det flade landskab. Der bør være en helt eller delvist grøn byrand, der er tilpasset den omgivende bevoksning.

Det er væsentligt, at der ikke sker byudvikling vest for Lønborg, da byggeri her kan påvirke de *særlige udsigter* mod *Skjern Enge Deltalandskab*.

Tekniske anlæg

Lave tekniske anlæg kan indpasses i landskabet. Tekniske anlæg bør være skjult af bevoksning og indpasses i skala og karakter. Der bør ikke placeres større og/eller høje tekniske anlæg i landskabsområdet.

Analyse

Geologiske karaktertræk

Øst for Sønder Bork ses et fladt terræn.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af et fladt terræn, der falder svagt mod Ringkøbing Fjord i vest. Landskabsområdet er geologisk set en del af Varde Bakkeø og er mod vest grænsende ned til et fladt landskab omkring Ringkøbing Fjord.

Landskabsområdet indeholder mange mindre vandløb, der løber i små smeltevandsdale. Mod vest er marsk og lavbundsområder overvejende drænet og opdyrket.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabsområdets geologiske karaktertræk omfatter et fladt til svagt stigende terræn, hvor dannelsen af landskabet går tilbage til næstsidste istid (Saale).

Landskabsområdet er en del af et større morænelandskab, *Varde Bakkeø*, men ligger i overgangen mellem den højereliggende del af bakkeøen mod øst og et

særligt fladt landskab mod vest. Landskabsområdet er i højere grad fladt og udjævnet end den centrale del af *Varde Bakkeø* (se billede på denne side). Bakkeøen er formet under næstsidste istid, da hele landet lå under is. Under sidste istid (Weichsel), hvor den vestlige del af Jylland lå frit for is, påvirkede kraftige processer som vind og permafrost det ellers bakkede landskab, og udjævnede terrænet på bakkeøen.

Landskabsområdet blev under sidste istid også påvirket af større strømme af smeltevand, som strømmede fra øst, da isen smeltede. Smeltevandet erode rede dele af bakkeøen og skabte det slettelandskab *Skjern Enge Deltalandskab* og *Ringkøbing Fjordlandskab* er en del af.

Igennem den sidste istid varierede klimaet meget. Det førte til aflejring af sand og flydejord, der blæste omkring i det åbne

arktiske landskab og aflejrede sig i lavninger og som indlandsklitter. Sandaflejringerne er som indlandsklit områder med sandede jorde som Lønborg Hede, der er den mest tydelige i landskabsområdet (se billede nederst på højre side).

Terrænet fremstår fladt og svagt stigende mod den centrale del af *Varde Bakkeø*. Mindre smeltevandsdale skaber små variationer i terrænet, men er ikke markante i landskabet (se billede øverst på højre side).

Jordart

Der er stor variation af jordarter i landskabsområdet. Dette skyldes til dels, at området ligger mod et slettelandskab og marsklandskab og til dels de processer, landskabsområdet har været igennem som is- og vindaflejringer gennem flere istider. Dette beskrives i det følgende.

Ved Sønder Bork Mærskenge

Terrænlavninger er mindre defineret i det lavtliggende flade landskab. Her ses Hemmet Bæk nord for Sønder Vium.

består jordarten af saltvandssand, hvilket fortæller den geologiske historie om Ringkøbing Fjordlandskabs dannelse som tidligere åben havkyst (se s. 118 om Ringkøbing Fjords dannelse).

Mod syd i landskabsområdet domineres området af flyvesand med en mosaik af ferskvands-sand og morænesand.

Den nordlige del af landskabsområdet består af smeltevandssand og morænesand, og flyvesand ses også i denne del af landskabsområdet.

I terrænlavningerne ses ferskvandstørv som jordart.

Hydrologiske forhold

Der ligger flere lavbundsområder i landskabsområdet, og de er oftest drænet og opdyrket. Drækanalerne findes i hele landskabsområdet, men er kun få steder tydelige. Ved Sønder

Bork Mærskenge er der store drækanaler, som afvander marsklandskabet.

Flere vandløb som Hemmet Bæk, Geddegrøft, Drækær Grøft og Styg Bæk løber på tværs af landskabsområdet fra det højereliggende terræn mod øst.

På Lønborg Hede har sandaflejringer resulteret i en indlandsklit, som her ses som et småbakket og sandet terræn. I baggrunden ses vindmøllerne ved Lønborg Hede.

Kulturbetingede karaktertræk

Dyrkede marker, hegn og plantager ses i hele landskabsområdet. Her en udsigt fra Fjerbæk med vindmøllerne ved Lønborg Hede i baggrunden.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet omfatter dyrkede marker, små til større sammenhængende heder, hegn og spredte plantager. Bebyggelsen ligger som spredt beliggende gårde og landsbyer langs vejene. Der er flere tekniske anlæg i landskabsområdet.

Landskabstrækkene har deres oprindelse i den landbrugs-mæssige udnyttelse i form af opdyrkning og tilplantning af heden og afvanding af de våde områder.

Landskabskarakterens oprindelse

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig til opdyrkningen af heden, dræning af lavbundsområderne og plantning af plantager i forbindelse med sandflugtsbekæmpelsen (se billede på denne side).

Landskabsområdet er især præget af opdyrkningen af heden.

Dele af heden blev i dette område opdyrket tidligere end i den østlige del af kommunen, som det ses på historiske kort. Allerede inden 1870 var store områder opdyrkede, men opdyrkningen tog for alvor fart i slutningen af 1800-tallet. Der findes dog fortsat flere større heder bevaret i landskabsområdet (se billede nederst s. 151 af Lønborg Hede).

En anden stor landskabsmæssig ændring var afvanding, dræning og opdyrkning af lavbundsområder. Store mose- og engarealer var tidligere udbredt i terrænlavninger, men mellem 1804 og 1972 blev omfanget kraftigt reduceret (se figur s. 21). Afvandingen fandt sted senere end de første opdyrkninger af heden. Indtil da blev lavbundsområderne anvendt som græsningsarealer og var en væsentlig ressource for de omkringliggende gårde.

Den tidligere udnyttelse af

lavbundsområderne til græsning kan stadig aflæses i bebyggelsesstrukturen i området, da bebyggelsen mange steder ligger parallelt med lavbundsområderne, så der var let tilgængelighed til både græsning på den ene side og marker på den opdyrkede hede på den anden side.

Som led i sandflugtsbekæmpelsen i et ellers bevoksningsfrit og goldt landskab blev der etableret en række plantager, som fortsat ses i landskabet (se billede øverst på højre side).

Dyrkningsmønster

Dyrkede marker dominerer dyrkningsmønsteret, og kun få græsningsarealer ses rundt omkring i terrænlavningerne. Afgræssede enge er således ikke så almindelige i området, som de tidligere har været. Ved Hemmet Bæk er der dog fortsat græsningsarealer.

Vostrup Plantage er en af flere middelstore plantager, som ligger spredt i landskabsområdet.

Dyrkningsmønsteret er mange steder præget af drækanaler, der ligger vinkelret på terrænlavningerne. Dræn og diger indrammer de dyrkede marker ved Sønder Bork Mærskenge i et struktureret mønster. Falen Å er en større drækanal, som løber igennem Sønder Bork Mærskenge og munder ud i Lydum Å.

Bevoksningsstruktur

Bevoksningen omfatter hegn og plantager. Heder er også et karakteristisk element i landskabsområdet.

Nørre Bork Plantage og Vostrup Plantage er større sammenhængende plantager (se billede øverst på denne side). Vostrup Plantage ligger i tilknytning til Lønborg Hede, som er en af de største sammenhængende heder i kommunen. Anerbjerge Plantage er en større sammenhængende plantage i den sydvestlige del af

landskabsområdet. Plantagen er etableret på en indlandsklit og ligger derfor højere i terrænet end de øvrige plantager og det omkringliggende lavtliggende terræn.

Hegnsstrukturerne er hovedsagelig parallelle og ligger vinkelret på terrænlavningerne, som følger en øst-vestlig retning. Hegnene blev etableret i forbindelse med opdyrkning af heden for at beskytte markerne i det bevoksningsfrie landskab.

Hegnene tegner dermed en karakteristisk struktur i hovedparten af området (se billede s. 155). Enkelte steder er hegn sparsomme, hvilket resulterer i middelstore marker (se billede nederst på denne side).

I marskområdet ved Sønder Bork er der kun få hegn, men de mange dræn og diger danner en tydelig struktur i landskabet.

Lønborg Hede er et stort sammenhængende hedeområde, der

Sydøst for Sønder Bork ses bebyggelse delvist skjult af bevoksning og hegn omkring markerne.

Bebyggelsen ses her langs vejen ved Fjerbæk. Vindmøllerne ved Lønborg Hede ses i baggrunden.

strækker sig ind i det tilstødende landskabsområde *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*.

Bebyggelsesstruktur

De middelstore gårde ligger hovedsagelig langs øst-vestgående veje, som ligger parallelt med de mange terrænlavninger.

Landsbyerne er opstået omkring gårde, der ligger på en tydelig række langs vejene. Dette ses eksempelvis ved landsbyerne Nørre Bork og Sønder Bork. Hemmet landsby er en vejby udviklet omkring Hemmet kirke, en lille romansk landsbykirke. Landsbyen Vostrup er opstået omkring stationen, som lå ved jernbanen mellem Tarm og Nr. Nebel, der blev åbnet i 1913. Landsbyerne fremstår i høj grad velafgrænsede og flere steder med en grøn byrand.

Mod nord ligger en større hovedgård, Lønborggård (se billede nederst s. 167). Her fremstår den

gamle hovedgårdsstruktur tydeligt i form af hegnstrukturerne og de store marker. Selve gården er fortsat en del af landskabsbilledet og er især tydelig fra de omgivende landskabsområder mod nord. Hovedgårdens arealer strækker sig langt mod både nord og øst, hvor Lønborg Hede og Lønborggård Plantage hører til hovedgården.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet rummer flere større tekniske anlæg i form af vindmøller og højspændingsledninger.

To højspændingsledninger forløber fra en transformerstation ved Hemmet mod sydvest.

Vindmøller står enkeltvis og i grupper i landskabsområdet. I sydvest står vindmøllerne ved Sønder Bork, og vindmøllerne ved Lønborg Hede står centralt i landskabsområdet (se billede på denne side). Der står yderligere

to mindre vindmøllegrupper ved Holmen og ved Skuldbøl. Husstandsvindmøller findes spredt i hele landskabsområdet.

Vest for Nørre Bork ses hegsstrukturerne vinkelret på vejen og parallelle. Hegnene står i en øst-vest-gående retning.

Rumlige og visuelle karaktertræk

De dyrkede marker er de fleste steder afgrænset af hegn og anden bevoksning.

Bærende karaktertræk:

Landbrugsletten har en middelstor skala og enkel karakter og omfatter strukturerede hegn, bebyggelse og et fladt terræn. Landskabsområdet har generelt velafgrænsede landskabsrum.

Der er få udsigter, som er over de lavtliggende lavbundsområder. Lokalt opleves den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg i moderat grad.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har en lille til middelstor skala og en enkel karakter, på trods af at landskabsområdet omfatter flere bærende karaktertræk som landbrug, plantager, heder og terrænlavninger. Den enkle kompleksitet er et resultat af det flade terræn.

Landskabsområdets lille til middelstore skala ses i dyrkede marker, gårde, plantager og heder. Marker, gårde og

plantager fremstår generelt i middelstor skala, mens Lønborg Hede har en stor skala. I terrænlavningerne er markernes størrelse mindre og med flere hegn.

Området omkring Sønder Bork Mærskenge er af væsentlig større skala på grund af det særligt flade terræn med dyrkede marker og sparsom bevoksning.

Landskabsområdet er omfattet af flere bærende karaktertræk, men det flade terræn og velafgrænsede, middelstore landskabsrum giver landskabet et enkelt udtryk (se billede på denne side). I de små terrænlavninger er kompleksiteten i nogen grad let sammensat, idet vandløb, lav bevoksning, marker og enge er tydelige i de enkelte landskabsrum. Det ses eksempelvis nær terrænlavningerne øst for Hemmet.

I plantagerne, på hederne, i

marskområdet ved Klinkerne (se billede øverst på højre side) og ved Sønder Bork Mærskenge er karakteren enkel.

Rumlig afgrænsning

Landskabsområdet har overvejende en lukket karakter, idet hegn og bevoksninger afgrænser markerne på det flade terræn.

Den parallelle hegnsstruktur skaber en klar rumlig afgrænsning omkring de middelstore dyrkede marker (se billede på denne side). Den rumlige afgrænsning forstærkes af bevoksningerne, som ligger spredt i landskabsområdet og flere steder med et struktureret mønster.

Terrænlavningerne er ikke veldefinerede i landskabsområdet, men fordi hegnene står på tværs af lavningerne, åbner landskabsrummet op på tværs. Enkelte steder nær lavningerne er landskabet også i højere grad friholdt

Mod nord ved Klinkerne ses et langt mere åbent landskab mod Skjern Enge Deltalandskab.

for hegn, så der dannes større rum end i hovedparten af landskabet. Dette ses eksempelvis øst for Hemmet og syd for Vostrup (se billede øverst s. 151).

Lønborg Hede er friholdt for bevoksning og opleves som ét stort landskabsrum. Heden har en åben karakter og er rammet ind af de omkringliggende plantager.

Sønder Bork Mærskenge er omfattet af få hegn, der fremstår enkeltrækkede eller fragmenterede, og hegnene skaber derfor ikke velafgrænsede landskabsrum. I dette område er den rumlige afgrænsning derfor åben.

Udsigter

Landskabsområdet indeholder kun få udsigter, da bevoksningen begrænser udsigterne i det flade landskab. Ved Sønder Bork Mærskenge findes udsigter på tværs af marsklandskabet. Mod

nord, ved "Klinkerne", er der færre hegn op til det tilstødende landskabsområde *Skjern Enge Deltalandskabs* lavere liggende terræn, så der opstår udsigter på tværs af ådalen (se billede øverst på denne side). Mod vest begrænser bebyggelse i form af sommerhusområder en stor del af udsigten, men enkelte steder åbnes der op til udsigter mod Ringkøbing Fjord.

Visuel påvirkning

Den visuelle påvirkning fra vindmøller og højspændingsledninger opleves i mindre til moderat grad. Den forholdsvist lave påvirkningsgrad skyldes, at hegn og anden bevoksning begrænser udsigterne til anlæggene i de velafgrænsede landskabsrum, men hvor rummene er større og mindre velafgrænsede kan især vindmøller ses over bevoksningen. Især vindmøllerne ved Lønborg Hede kan ses i store dele af landskabsområdet. I Lønborg Hede

påvirker flere tekniske anlæg på længere afstand landskabsbilledet, da heden har en åben karakter.

I det tilstødende landskabsområde mod øst, *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*, stiger terrænet svagt. Tekniske anlæg i det tilgrænsende landskabsområde er derfor synlige fra dette landskabsområde og kan i lav grad påvirke landskabsbilledet.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K05-1: Lønborg Hede

Lønborg Hede er en stor sammenhængende hede og udgør et særligt karakteristisk område. Heden er en samlet helhed, der går på tværs af landskabsområdet og fortsætter mod øst til det tilgrænsende landskabsområde *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*. Heden ligger på en indlandsklit og omfatter flere lavbundsområder, hvilke er tydelige som geologiske karaktertræk, mens heden er et kulturbetinget karaktertræk, som ses tydeligt i området (se billede på højre side).

Den kulturbetingede oprindelse referer til opdyrkning og tilplantning af heden. I Lønborg Hede ligger små dyrkede marker og plantager spredt i hedelandskabet. Kombinationen af hede, dyrkede marker og små plantager referer til den kulturbetingede fortælling, som starter fra da lavbundsområderne lå hen

som våde områder. Efterfølgende blev jorden udpint, hvilket resulterede i dannelsen af heden. Heden var efter udpiningen spredt i hele landskabsområdet, som efterfølgende blev opdyrket, da bedre metode og værktøj til opdyrkning af heden fandt sted. Heden blev også tilplantet med plantage. Både lavbundsområder, hede, dyrkede marker og plantager findes i dette område, som derfor fortæller en kulturbetinget historie, der går langt tilbage i tiden.

Samsillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk ses i form af hede på de sandede jorde og fortsat lavbundsområder uden afvanding i terrænlavninger.

Karakteristisk

K05-2: Landbrugsletten

I det øvrige landbrugslandskab ses de kulturbetingede karaktertræk i form af middelstore marker afgrænset af hegn på

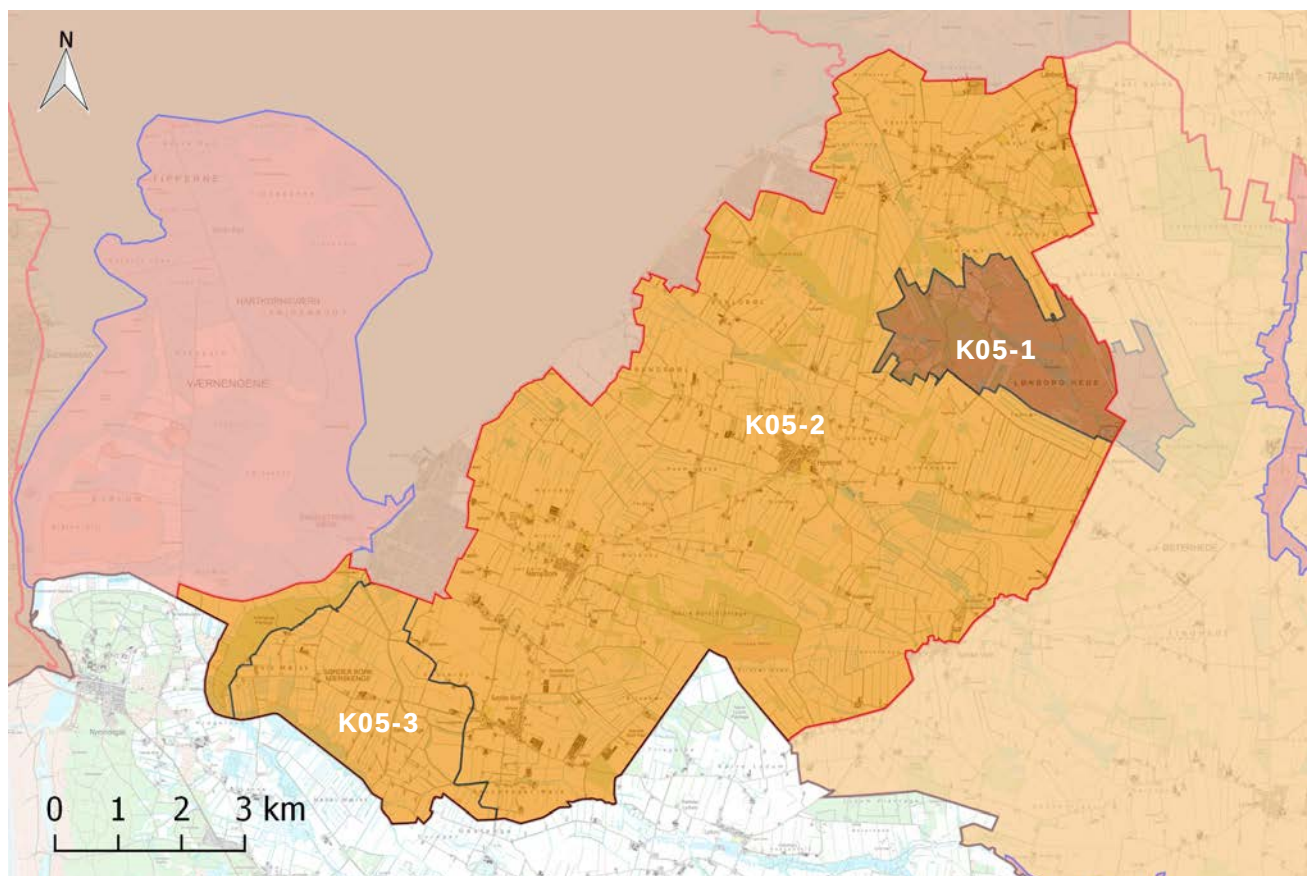
et fladt terræn. Hegnene mangler enkelte steder, og det kan svække tydeligheden af de kulturbetingede karaktertræk, da de oprindeligt blev etableret i forbindelse med opdyrkning af heden (se billede s. 161). De geologiske karaktertræk som terrænlavninger med mose- og engarealer er ikke tydelige i landskabsbilledet, da lavbundsområderne flere steder er drænet eller tilgroet.

Tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse knytter sig til opdyrkning og tilplantning af heden, afvanding af lavbundsområderne, samt bebyggelsesstrukturen. Bebyggelsesstrukturen med gårde langs vejene er tydelige i landskabsbilledet. Dræning af lavbundsområderne er tydelig med flere åbne drækanaler.

Afvandingen af lavbundsområderne fortrænger den naturlige udbredelse af lavbund til fordel

Udsigt over Lønborg Hede. Områdets småbakkede og sandede terræn referer til indlandsklitten, som er skabt af vind og vejr efter sidste istid.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Den nordlige del af landskabet fremstår med færre hegn, drænet og opdyrket.

for dyrkede marker. Dette svækker sammen med tilplantning af indlandsklitterne det naturlige samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

K05-3: Sønder Bork Mærskenge

I den sydvestlige del af området er det store lavbundsområde Sønder Bork Mærskenge vurderet karakteristisk. De bærende kulturbetingede karaktertræk omfatter drænet og opdyrket lavbundsområde, og disse fremstår tydeligt. Dette betyder

dog, at de bærende geologiske karaktertræk som et stort åbent sammenhængende marskareal er utydelige og i mindre grad til stede.

Inden området blev drænet, var Sønder Bork Mærskenge et afgræsset engareal. Afvandingen er et senere kulturbetinget karaktertræk, og afvandingen er derfor vurderet som den bærende kulturbetingede oprindelse.

Dræning og afvanding er omfattende, hvor én stor drænkanaal, et aktivt pumpehus og mange små kanaler løber i lavbunden (se billede nederst på denne side).

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er i høj grad svækket, da det har krævet store geologiske forandringer så som dræning for at anvende området til landbrug i form af dyrkede marker. Samspillet er derfor vurderet lav.

Sønder Bork Mærskenge har store drænkanaaler løbende på tværs af marsklandskabet.

Ved Hemmet Bæk findes større marker, da hegn mangler. I terrænlavningen i baggrunden løber Hemmet Bæk med lav bevoksning.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T05-1: Lønborg Hede

Hedens kulturbetingede karaktertræks intakthed vurderes *god* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Inden landskabsområdet blev opdyrket, var det meste af landskabet hede. Denne fortælling ses i Lønborg Hede, da heden er intakt, og enkelte dyrkede marker ligger i overgangen til de tilstødende områder som en reference til opdyrkningen.

Hovedparten af de bærende karaktertræk er vurderet i *god* tilstand. Plantagen og heden er sammenhængende enheder, og hederne er uden tilgroninger. Tilstanden af indlandsklitten er i nogen grad svækket, mens lavbundsområderne fremstår åbne uden megen tilgroning.

Lønborg Hede vurderes *moderat* visuelt påvirket af tekniske anlæg, hovedsagelig fra vindmøllerne ved Lønborg Hede.

Middel tilstand

T05-2: Landbrugssletten

Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk vurderes at være *god*, idet markerne fortsat tydeligt afgrænses af strukturerede hegn. Bebyggelsen ligger fortsat langs vejene som på etableringstidspunktet.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel*. Hegnene fremstår generelt intakte, men enkelte steder som nord for Hemmet Bæk og Styg Gårde (se billede på højre side) mangler hegnene. Lavbundsområderne er flere steder tilgroet med krat, hvilket svækker den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de geologiske karaktertræk. Plantagerne fremstår de fleste steder som sammenhængende enheder og i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand.

Graden af den visuelle påvirkning vurderes *moderat*. Selv

om der er flere tekniske anlæg i landskabsområdet, påvirker de kun landskabet lokalt.

Dårlig tilstand

T05-3: Sønder Bork Mærskenge

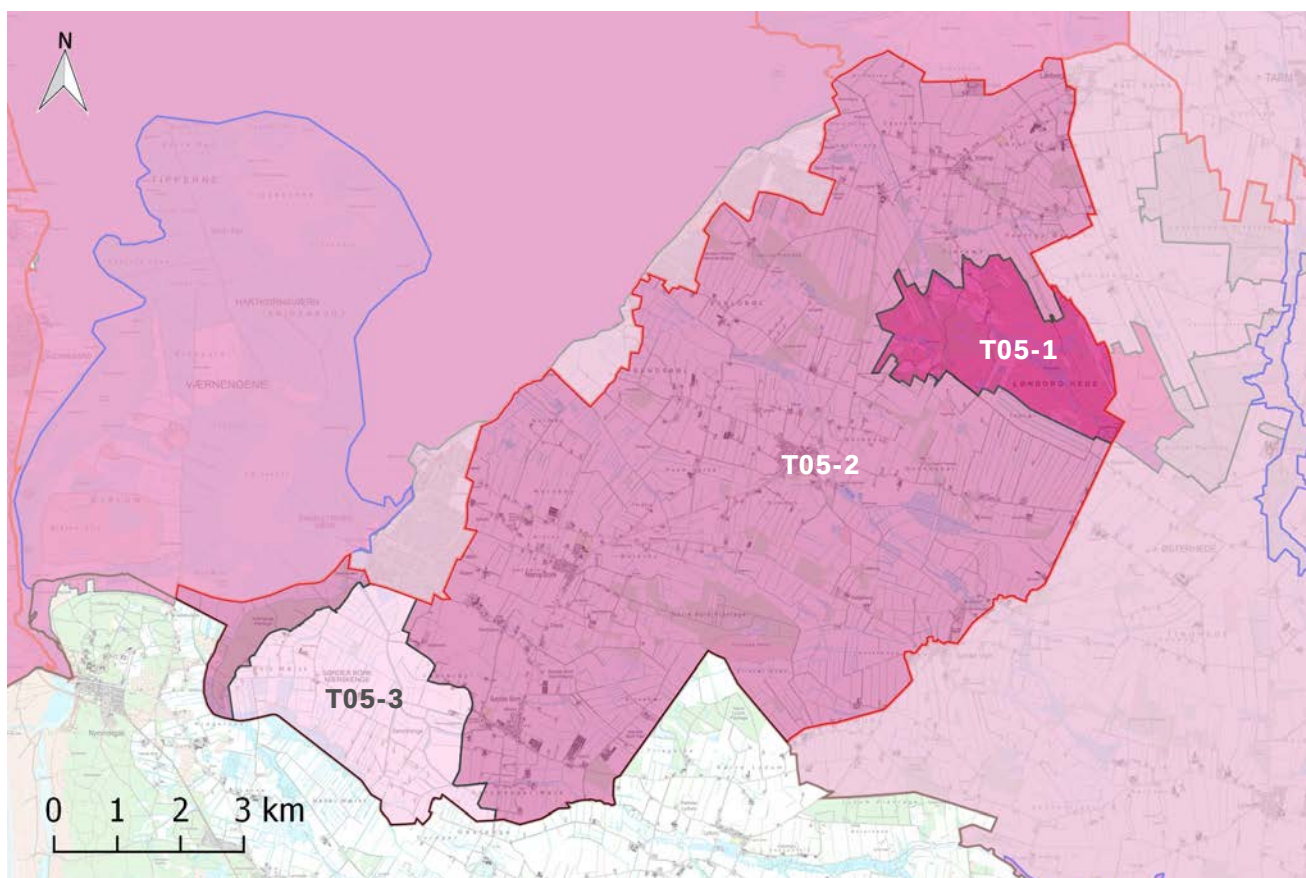
De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *god*, idet afvandingen og opdyrkning af marsken fortsat er intakt.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de geologiske karaktertræk er *dårlig*, marsk og lavtliggende terræn er i høj grad svækket af mange og store dræningskanaler og diger. De kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er dog *god*, da diger og dræn er godt vedligeholdt.

Graden af visuel påvirkning er *væsentlig*, da vindmøllerne ved Sønder Bork står i området og omfatter mange vindmøller, som er tydelige i hele området.

Nogle steder findes der ikke mange hegn som her nær Styg Gårde. Det svækker oplevelsen af hegnstrukturen som et bærende karaktertræk.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V05-1: Sønder Bork Mærskenge

Sønder Bork Mærskenge ligger i den sydlige del af landskabsområdet og indeholder både geologiske og kulturhistoriske fortællinger, der sammen skaber et *oplevelsesrigt landskab*. Marsklandskabet har været bebygget siden jernalderen og senere været en vigtig ressource for de omkringliggende gårde i form af græsning til kreaturer. Der har længe været kanalanlæg ved Bork Mærsk, som har tjent som afløb for Anerå. I dag ses store kanalanlæg og pumpeanlæg. Det flade landskab repræsenterer den geologiske fortælling som marsk, men fortællingen er i dag svækket af afvanding og opdyrkede marker (se billede øverst s.156).

V05-2: Lønborggård Hovedgård

Lønborggård Hovedgård ligger ned til landskabskarakterområdet *Skjern Enge Deltalandskab*, som tidligere var et væsentligt

græsningslandskab for hovedgården. Ejerlavets strukturer er fortsat tydelige især på kort, og i dag kan de tidligere hegn og grøfter, der har holdt kreaturer indhegnet, fortsat anes. Til gården hørte også Lønborggård Plantage. I det vestlige Jylland fandtes der kun få herregårde, og Lønborggård havde store jordbesiddelser. Gården er derfor en del af en særlig fortælling i landskabsområdet og kommunen.

V05-3: Østerhede

I den østlige del af landskabsområdet går et særligt kulturmiljø på tværs af landskabsområderne. Kulturmiljøet omkring Østerhede er et *særligt oplevelsesrigt landskab*, der referer til kulturhistorien om husmandsudstyknings og særligt en af de sidste udstykninger, der blev foretaget i midten af 1950'erne i forbindelse med opdyrkningen af heden i Danmark. Mindre gårde ligger langs vejene med hegn, der afgrænser markerne

og gårdene.

V05-4: Lønborg Hede

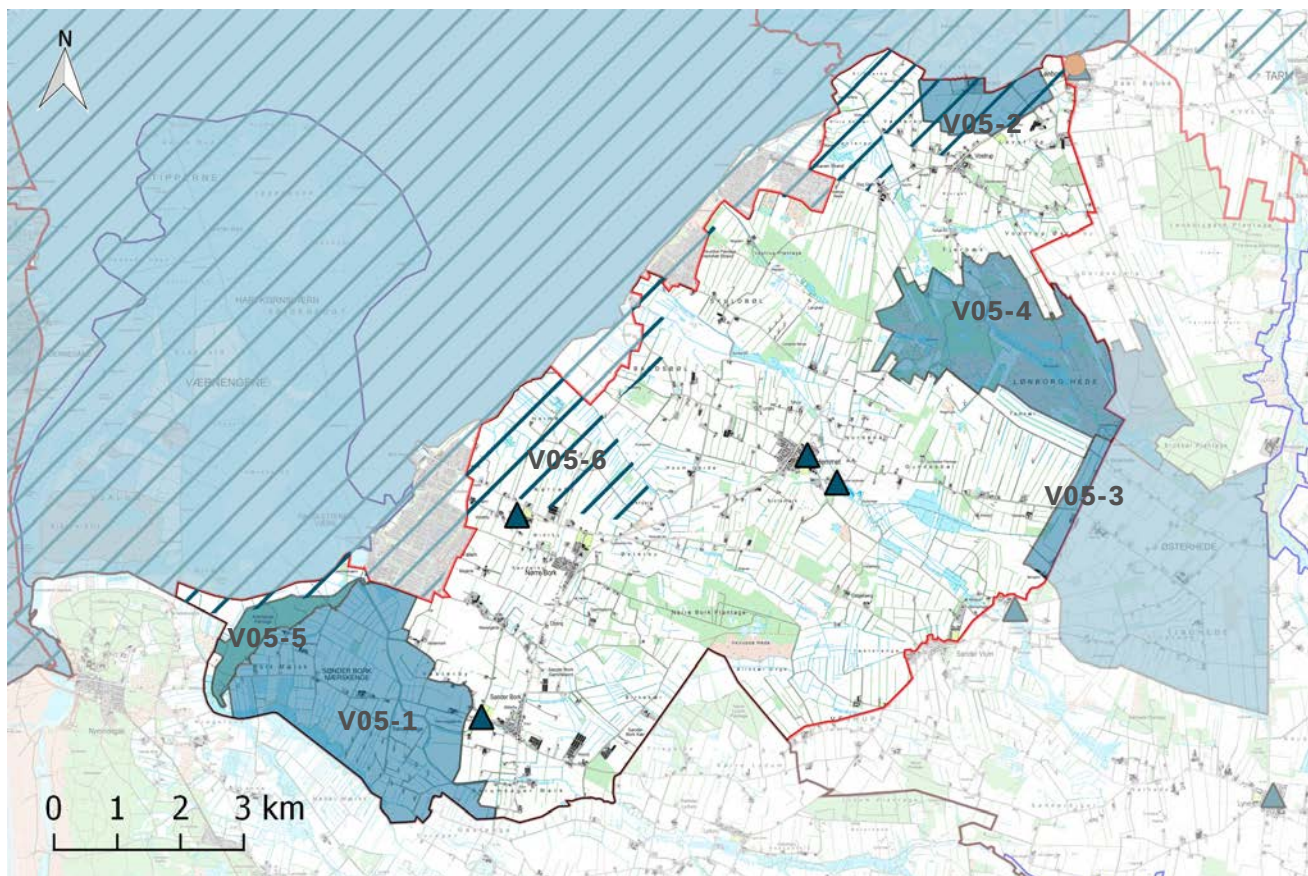
Lønborg Hede har en *særlig oplevelsesværdi*, da den ligger tilbage som et område med få dyrkede marker og tilgroninger. Det er et af de større sammenhængende hedelandskaber i kommunen og skaber en tydelig reference til, hvordan landskabet så ud, inden opdyrkningen fandt sted. Lønborg hede er derfor en særlig del af den kulturhistoriske fortælling i landskabet (se billede øverst s. 167).

V05-5: Anerbjerge Plantage

Anerbjerge Plantage ligger imellem Værneengene og Sønder Bork Mærskenge og er anlagt i 1897 på indlandsklit-ter. Sandaflejringerne er skabt af sandflugten omkring 1720, og plantagen blev anlagt som led i sandflugtsbekæmpelsen. Plantagen fremstår derfor markant i et ellers fladt landskab mellem strandengene

Sønder Bork Mærskenges oprindelse som marsk kan i dag stadig opleves i det store lavtliggende terræn med få hegn.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Særlige Udsigter
	Oplevelsesrigt Landskab		Udsigtspunkt
	Oplevelsesrigt Element		Kommunegrænse

Hemmet Vandmølle ligger skjult i landskabet, men bygningen står tydeligt ved Hemmet Bæk.

på Værneengene og det flade marsklandskab ved Bork Mærsk.

Særlige udsigter

V05-6: Udsigter mod Ringkøbing Fjord og Skjern Enge Delta

De dele af landskabet, der grænser ned til og har en visuel relation til lavbundsområderne ved Ringkøbing Fjord og *Skjern Enge Deltalandskab*, er vurderet *særligt oplevelsesrige* på grund af udsigterne til de åbne lavbundsområder og på tværs af deltaet og fjorden (se billede nederst på højre side).

Enkeltelementer

Kirker

I landskabsområdet står kirkerne Nørre Bork Kirke, Sønder Bork Kirke og Hemmet Kirke, mens Lønborg Kirke og Sønder Vium Kirke ligger tilgrænsende i landskabsområdet *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*. Kirkerne udgør en særlig kulturhistorisk reference i landskabet. I dette landskabsområde er kirkerne

ofte ikke tydelige, da bevoksninger begrænser indsigten til kirkerne i det flade terræn. Hemmet kirke er fra omkring 1200-tallet og er en af de ældre kirker i landskabet.

Hemmet Vandmølle

Hemmet Vandmølle ligger ved Hemmet Bæk øst for Hemmet landsby og er fortsat en del af landskabsoplevelsen. Historien om Hemmet Vandmølle går tilbage til 1521, da selve vandmøllen ved præstegården opstod. Møllen har været anvendt til at male korn, og de tilknyttede bygninger som skænkestue og købmandshandel. Fra 1922 producerede møllen strøm til Hemmet By. Møllen og de tilknyttede bygninger opleves tydeligt og formidler en særlig kulturhistorie (se billede på denne side).

Lønborg Hede har en særlig karakteristisk oplevelsesværdi med den store sammenhængende hede, der er rammet ind af plantager.

Udsigt til Lønborg Kirke til venstre og Lønborggård Herregård til højre i billedet. Herregården ligger helt ned til Skjern Enge Deltalandskab.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabsområdet vurderes generelt ikke sårbart over for ændringer og udviklingstiltag, når det sker med hensynstagen til de bærende karaktertræk og middelstore skala. Ændringerne/tiltagene bør holdes under bevoksningshøjde, så de ikke dominerer de enkelte landskabsrum.

Mest sårbare er landskabets *særlige udsigter*, der opleves mod *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Skjern Enge Deltalandskab*, hvor landskabet fremstår med sparsom bevoksning og derved åbner sig op. Udsigterne skal ses i sammenhæng med den *særlige oplevelsesværdi*, der præger hovedparten af Skjern Ådal og Skjern Enge Deltalandskab samt Ringkøbing Fjordlandskab. Disse udsigter kan blive påvirket negativt af ændringer, særligt i form af byggeri, tekniske anlæg eller beplantning.

Sønder Bork Mærskenge vurderes sårbar over for ændringer som bebyggelse og yderligere bevoksning, der yderligere bryder den flade marskkarakter,

Lønborg Hede har særlige værdier, der er sårbare over for ændringer. Heder er særligt sårbare over for ændringer, der kan skabe usammenhængende hedelandskaber. Hede er udpeget som beskyttet natur.

Skovrejsning

Plantage og skov er et bærende karaktertræk og findes spredt i landskabsområdet som små til middelstore enheder. Det vurderes muligt at indpasse ny skov i landskabsområdet i lille til middelstor skala.

Sønder Bork Mærskenge vurderes sårbar over for skovrejsning, da skov i marsken vil sløre de geologiske karaktertræk. Skov vil også sløre dræn og diger, som

Markerne er af middelstor skala, hvor gårdene ligger delvist eller helt skjult af bevoksning. Her ses en middelstor mark nær Nørre Bork.

Landbrugsbyggeri fremstår i lille til middelstor skala, lavt og delvist til helt skjult af bevoksning. Her ses Styg Gårde, en større gård vest for Vostrup.

er en væsentlig del af de kultur- betingede karaktertræk.

Lønborg Hede er sårbar over for skovrejsning, da det vil sløre den åbne karakter. Skovrejsning vil desuden være i strid med opretholdelse af området som beskyttet naturtype.

Der bør være opmærksomhed på, at ny skov ikke slører oplevelsen af landskabs- områdets kulturmiljøer og kulturhistoriske fortællinger, herunder gravhøje, kirker, heder, rækkelandsbyer og husmands- udstykninger ved Østerhede. De særlige udsigter i den vestlige og nordlige del af landskabsom- rådet er ligeledes sårbare over for skovrejsning, da det kan begrænse de særlige udsigter og oplevelsesværdier i de omkring- liggende landskabsområder.

Landbrugsbyggeri/stort byg- geri i det åbne land

Det vurderes muligt at indpasse

landbrugsbyggeri i lille til middelstor skala, som også kendetegner bebyggelsesstruk- turen i dag.

Generelt skal der være opmærk- somhed på, at nyt byggeri ikke virker markant i de enkelte landskabsrum, og at nyt byg- geri ikke påvirker de *særlige udsigter* til Ringkøbing Fjord og *Skjern Enge Deltalandskab*. Stort eller på anden måde markant byggeri kan være synligt over store afstande, og selv byggeri uden for området med særlige udsigtsmuligheder kan på grund af størrelse og placering have betydning for udsigterne.

Omkring terrænlavningerne med mindre skala er landskabet mere sårbart over for nyt land- brugsbyggeri i middel eller stor skala, da byggeri let kan komme til at dominere landskabets rum og den visuelle oplevelse.

Hederne og Sønder Bork

Mærskenge er sparsomt bebyg- get eller helt fri for bebyggelse og er derfor sårbare over for nyt byggeri.

Byrand

Byudvikling i landsbyernes byrand, herunder Sønder Bork, Nørre Bork, Hemmet og Vostrup, vurderes ikke at påvirke land- skabet væsentligt, hvis der tages hensyn til det omgivende landskab.

Landsbyen Lønborg ligger i det tilstødende landskabsområde *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*, og byudvikling vest for Lønborg kan påvirke dette landskabs- område. Vest for Lønborg er landskabet derfor sårbart over for byudvikling.

Omkring landsbyerne frem- står byranden med en fragmenteret grøn karak- ter, og byranden varierer derfor fra at være åben til luk- ket. Landsbyerne fremstår også

Ved Hemmet Bæk ses vindmøllerne ved Lønborg Hede, og vindmøllerne kan ses over lange afstande.

i varierende grad velafgrænset. Landskabskarakteren er præget af plantager og hegn, der kan bruges aktivt til fremadrettet at sikre byerne en grøn byrand.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet vurderes generelt sårbart over for større tekniske anlæg, da de sammen med anlæg både i og uden for landskabsområdet kan medføre en betydelig merpåvirkning af landskabet. Større tekniske anlæg vil også virke dominerende i de enkelte landskabsrum.

Det vurderes muligt at indpasse lave tekniske anlæg, der ikke overstiger bevoksningen.

Det er væsentligt, at tekniske anlæg ikke placeres i Lønborg Hede eller Sønder Bork Mærskenge, da det kan medføre en betydelig merpåvirkning.

Det er væsentligt, at tekniske anlæg ikke placeres i overgangen

til *Skjern Enge Deltalandskab* mod nord samt i overgangen til landskaber med *særlige udsigter* og *oplevelsesværdier*. Der bør ligeledes ikke placeres tekniske anlæg i terrænlavningerne med lille skala, da det vil dominere den karakter og skala, som områderne har.

Den vestlige byrand ved Nørre Bork ses her. Byen er præget af grøn byrand.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M05-1: De særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber

De særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i områderne, når det styrker eller bevarer de bærende karaktertræk. For Lønborggård Herregård og kulturmiljøet ved Østerhede gælder det særligt de kulturhistoriske fortællinger. For Lønborg Hede bør hedekarakteren styrkes. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for landskabsområdet.

Mål: Beskyt og forbedr landskabskarakter

M05-2: Sønder Bork Mærskenge
Området er vurderet at have en *særlig oplevelsesværdi*, da området formidler en særlig geologisk

fortælling som marsklandskab. Kanalerne og digerne formidler den senere kulturbetingede udnyttelse af landskabet. Der skal værnes om marskkarakteren, og landskabet har derfor fået målsætningen *beskyt*. Området er dog vurderet i *dårlig tilstand*, da den oprindelige lavbunds-karakter med marsk er sløret af dræning, opdyrkning og tekniske anlæg. Området har derfor også fået målsætningen *forbedr*.

Målsætningen betyder, at ændringer i området kun bør ske, hvis de medvirker til at styrke landskabets særligt oplevelsesrige elementer og medvirker til at forbedre landskabskarakterens tilstand. Særlig opmærksomhed bør være på at styrke marskkarakteren.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M05-3: Landbrugssletten
Landskabsområdet, der domineres af landbrug, har

fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer og udvikling i området, men ændringer bør ske med hensyn til landskabets bærende karaktertræk og skala. Dette betyder eksempelvis, at hegn bør opretholdes i de parallelle strukturer.

Mål: Beskyt udsigt

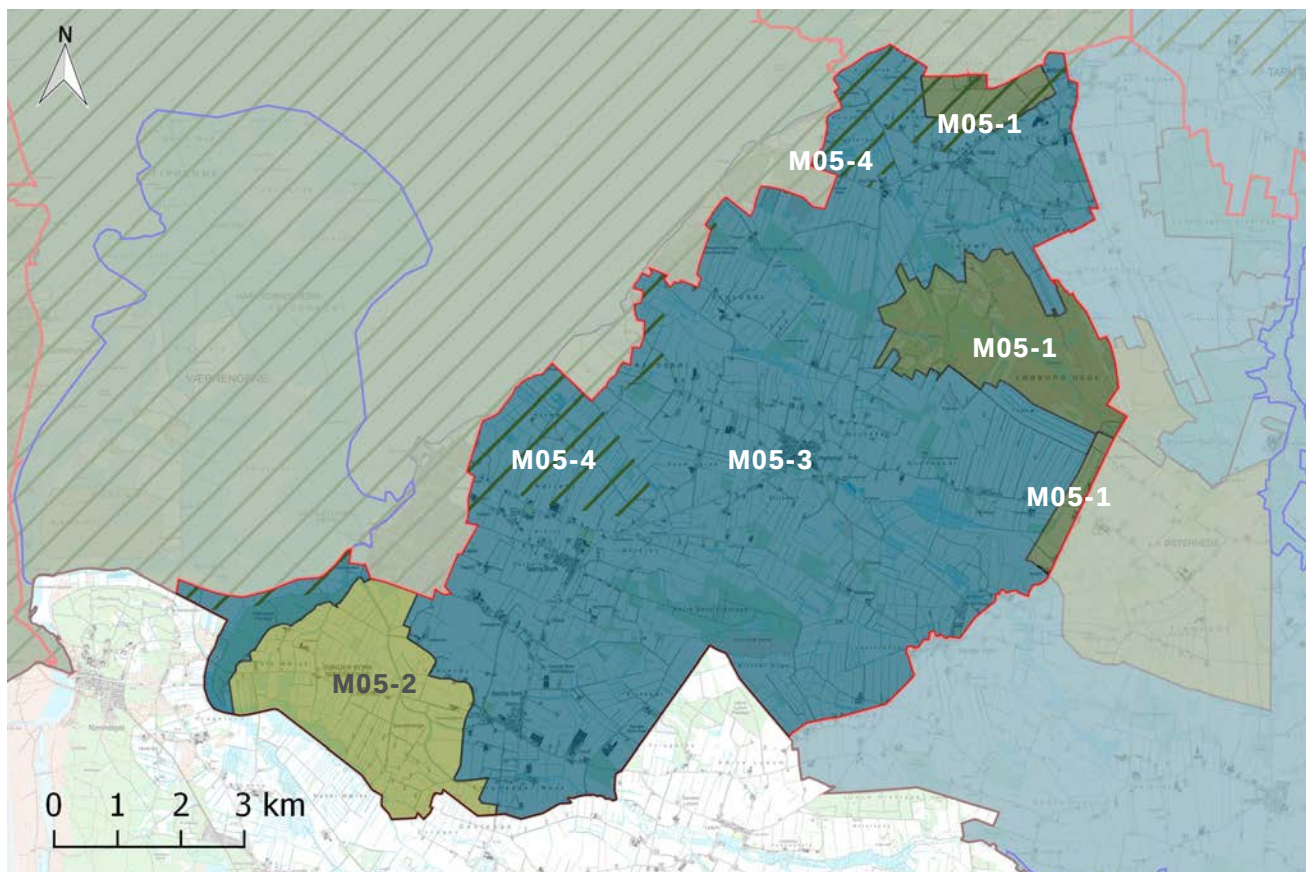
M05-4: Udsigter tilknyttet Ringkøbing Fjord og Skjern Å Delta

I den vestlige og nordlige del af landskabsområdet er landskabet præget af *særlige udsigter* mod Ringkøbing Fjord og Skjern Enge Deltalandskab. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Målsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Den særlige udsigt er knyttet til Skjern Enge Deltalandskab og Ringkøbing Fjordlandskabet mod nord og vest.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Beskyt og forbedr karakter		Ændr karakter
	Beskyt udsigt		Vedligehold karakter		Kommunegrænse
	Beskyt karakter		Vedligehold og forbedr karakter		